

КІЛЬКА ЦІКАВИХ МОМЕНТІВ З ЖИТТЯ МАЙЯ

.....
Інтерв'ю гол. ред.
газети «Валеологія»
засл. журналісту
України
М. Гончаровій

**С. І. Довгаль біля карти
«Світ стародавніх майя»**

- Чому вас зацікавила саме цивілізація майя?
- Племена майя називали геніями доколумбової Америки. І майя дійсно були геніями. Вони були першими, з ким стикнулися європейці і єдиними, які залишили після себе не тільки величезні пам'ятники культури, піраміди, але й священні книги, написані на папері.
- Відомі величезні досягненні майя в архітектурі, астрономії, математиці, письменстві, а як щодо такої галузі, як медицина?
- Це дуже цікава тема, якій можна присвятити багато часу. Скажу тільки, що майя знали 400 ліків, зілля від всіляких хвороб. Знали вони масаж, парову ванну, кровопускання, були чудовими стоматологами (до наших днів збереглися пломби з нефриту).
- Крім того, майя вміли виготовляти штучні зуби, коронки. Склад цементу для зубів, який тоді використовувався нам досі невідомий, проте він був дуже високої якості. Майя були вправними хірургами, рани зашивали за допомогою волосся. Зовні прикрашали себе татуїровками, робили себе косоокими (так було модно)...
- Цікаво, що у майя, які живуть в Мексиці і Гватемалі, немає спеціального слова, що означає «хвороба». Вони вважають, що людина може знаходитися в одному з двох станів. Перший – «міцний, сильний, цілий». Інший – «інертний, мертвий, старезний».
- На цьому контрасті між «живий» і «мертвий» будується й інший ряд значень: «жива людина» – «та, котра несе в собі дні», інакше кажучи «та, яка житиме». Хвора «та, у якої немає днів», тобто «у якої залишилися лічені дні».
- Що ж тоді означає слово лікування?
- Аналогічний образ міститься і в слові, яке означає «лікування»: мексиканські індіанці моча користуються у цьому випадку виразом – «примушувати приходити дні».

- На малюнку зображений лікар майя із священною змією на голові?
- В різних світових культурах і міфах змія – це знання, сила, витонченість, хитрощі, темрява, зло, а також спокусниця. Тепер щодо майя. В міфах, які приводяться у збірнику релігійних текстів майя з відомої Книги «Чілам-Балам», повідомляється, що першими мешканцями Юкатану були Люди-Змії. Вони припливли на човнах зі Сходу на чолі з своїм вождем-богом Іцанною, якого називали Змією Сходу.
- Іцанна – це великий лікар, який лікував хворих накладанням рук, рослинами, камінням тощо. Крім того, повідомляється, що він оживлював мертвих.
- Відомо, що зображення змії було дуже поширене в побуті майя?
- В підвалинах стародавньої релігії майя лежало вшанування гримучих змії. Що це справедливо, хоча б частково, видно на багатьох скульптурних зображеннях змії в різних містах майя. Причому з хвостами саме такими, як у гримучої змії. Але цей культ мав більш глибоке коріння, ніж можна було собі уявити на перший погляд, та й не будь-яка гримуча змія могла стати предметом вшанування. Напевне, це, насамперед, стосувалося виду *Crotalus durissus-durissus*, який індіанці називають «Ахау кан» – «Великою царстVENною змією». Даний вид зустрічається тільки на півострові Юкатан і в сусідніх районах, хоча його культурне значення, очевидно, стосується не тільки Юкатану, але й всього регіону від кордонів США до Аргентини.
- А чому саме гримучої змії?
- Для майя особливе значення мала форма спини цієї змії. У багатьох змії на шкірі є узор. Своєрідний узор є на спині і в «Ахау кан». Він складається з хрестиків і з'єднаних між собою квадратиків.

Цей орнамент широко представлений в архітектурі і мистецтві Центральної і Південної Америки. Крім цього у всіх квадратах, з яких складається узор «*Великої царственої змії*», в свою чергу, містяться знаки, нагадуючі хрестики. Саме цей простий узор «*канамай-те*» (хрестик всередині квадрату) зробив гримучу змію такою священною твариною для майя.

– Чому?

– Вивчаючи стиль «*канамай-те*», дослідники дійшли висновку, що він цілком міг лежати в основі архітектурних орнаментів не тільки майя, але й всіх американських індіанців. Немає нічого простіше, ніж розташувати квадрат так, щоб його сторони відповідали чотирьом сторонам світу.

Отже, так само і хрест розташується так, щоб сторонам світу відповідали його кінці. Якщо подібну фігуру перевести в тривимірний простір, то може вийти піраміда, орієнтована за сторонами світу, зі сходами в центрі кожної із сторін. Саме так побудовані багато пірамід майя, наприклад, храм Кецалькоатля в Чичен-Іці тощо.

– А щодо оновлювання шкіри змії?

– Згідно концепції деяких дослідників, майя навчилися від своєї «*Царственої змії*» не тільки організації простору, але й уявлення про часові цикли. У змії є дивовижна властивість оновлювати шкіру. З «*Царською змією*» це відбувається раз на рік, в середині липня (на *Юкатані в цей час сонце вдруге досягає вищої точки на небосхилі*). Тому можна говорити про природний зв'язок між сонцем і поведінкою змії, яка міняє шкіру.

Щодо майя, то вони також вірили, що у «*Ахау кан*» щоразу з'являється при цьому нове «*брязкальце*».

Згідно місцевому фольклору, по числу таких «*брязкальце*» на хвості можна визначити вік змії.

«*Брязкальці*», по формі нагадуючі серце, і тепер вважаються у майя чимось на зразок амулетів.

Тому в підвалинах стародавньої релігії майя лежало вшанування гримучої змії.

– А які цілющі рослини були відомі індіанцям?

– В Новому Світі зростала велика кількість рослин, невідомих європейцям до епохи Великих географічних відкриттів, але дуже перспективних для медицини. Французький монах Дієго де Ланда, член ордену Святого Франциска, в 1566 р. писав: «*Тут є реп'ях, дуже колючий і потворний, він зростає пагонами...*»

Цей «*реп'ях*» навіть прикрашав давній герб країни ацтеків і відіграв особливу роль в релігії індіанців. Реп'яхом де Ланда назвав кактус.

Немає такої хвороби, яку б індіанці не вміли лікувати за допомогою кактусів. На це звернули увагу лікарі ще в епоху Відродження. Вивчаючи лікарські властивості дивовижних рослин, вони давали їм назви відомих раніше цілющих трав з аналогічними властивостями. Деякі назви збереглися дотепер. Наприклад, один з кактусів, сік якого має знеболюючу дію, називали «*мандрагорою*».

– Що ще лікували кактусом?

– Вельми актуальною під час поширення вогнепальної зброї була проблема пошуку універсального знеболюючого засобу. «*Жодна сила не може так послабити життєві сили і дух людини, як біль*», – писав в XVI ст. хірург Амбруаз Паре.

Із соку кактусу пейотль індіанці готували ліки, які знімали біль. Знеболюючі властивості кокі і соку кактусів вселяли надію на отримання таких ліків, які були невідомі давнім людям.

Цікаво, що кактуси досі не вивчені наукою повністю. Відомо, що із лофофори – кактусу, який викликає галюцинації, виділені алкалоїди, вивчення яких, мабуть, дасть можливість отримати нові препарати для лікування психічних хвороб.

Цілитель майя

Між тим в медицині індіанців лофофору вже давно використовують для лікування багатьох хвороб – грипу, запалення легень, туберкульозу і кровотеч, а також при укусах змії і скорпіонів.

В сучасній медичній практиці активно застосовується кактус «*Цариця ночі*». З нього готують препарати для лікування серцево-судинних захворювань.

Та й інші знахарі доколумбової Америки багато на що були здатні. До скарбниць народної медицини різних країн входили і такі засоби лікування, якими ще не володіє сучасна медицина.

Американський лікар і письменник Г. Райт повідомив, що знахарі індіанських племен Перу (*нащадки древніх інків*) вміли лікувати проказу. Відомо, що сучасні препарати, які ми маємо в своєму розпорядженні, здатні тільки уповільнити її розвиток.

Отрутою кураре, який отримують з соку певного виду пальми, перуанські знахарі лікують укуси отруйної змії. Хворому, який помирає від малярії, древні цілителі за допомогою дерев'яної голки вливали у вену настій хіни. За кілька тижнів хворий повністю одужував.